

Περισσότερη βιομηχανία για νέες και καλύτερες δουλειές!

Ο τομέας της βιομηχανίας και ειδικότερα της μεταποίησης είναι η καρδιά κάθε σύγχρονης οικονομίας. Παρέχει σταθερές και ποιοτικές θέσεις εργασίας, αποτελεί τη βάση της εξωστρέφειας, στηρίζει τα δημόσια έσοδα, μετατρέπει την καινοτομία σε επιχειρηματικότητα και καθορίζει την οικονομική θέση της χώρας. Όλοι οι δείκτες δείχνουν ότι οι ευρωπαϊκές χώρες που διαθέτουν ισχυρή βιομηχανική βάση ανταποκρίθηκαν καλύτερα στους κραδασμούς του τελευταίου υφεσιακού κύκλου που χτύπησε την Ευρώπη. Αυτός είναι ο λόγος που η Ευρωπαϊκή Επιτροπή κάνοντας μια ριζική στροφή στις πολιτικές των προηγούμενων χρόνων, επιχειρεί να ρίξει ξανά το βάρος των προσπαθειών της στην αύξηση του μεριδίου της βιομηχανίας στο ευρωπαϊκό ΑΕΠ από 15% σε 20% μέσα από ένα συνεκτικό πλαίσιο στρατηγικών κατευθύνσεων και πολιτικών.

Στη χώρα μας, η συνεχής εγκατάλειψη της μεταποίησης έχει ριζώσει στην νοοτροπία της Πολιτείας, στους νόμους και το δημόσιο διάλογο, με αποτέλεσμα τη συρρίκνωση της μεταποιητικής βάσης. Όμως η ελληνική βιομηχανία επέδειξε αξιοσημείωτη ανθεκτικότητα μέσα στην κρίση και πλέον παρουσιάζει σημαντικά πιο θετικούς ρυθμούς ανάπτυξης, καθαρών επενδύσεων και αύξησης θέσεων απασχόλησης και μισθών από την υπόλοιπη οικονομία. Λόγω των υψηλών πολλαπλασιαστικών επιδράσεών της, η συμβολή της παραμένει καθοριστική. Οι μεταποιητικές δραστηριότητες δημιούργησαν το 9,9% περίπου της ακαθάριστης προστιθέμενης αξίας (ΑΠΑ) το 2016 (ή στο 8,6% του ΑΕΠ), ενώ ο ευρύτερος βιομηχανικός τομέας (μεταποίηση, εξόρυξη, ενέργεια, κτλ) δημιουργεί το 13,8% της ΑΠΑ, με €20,5 δισ. άμεσα, ακόμα και μέσα στην κρίση. Το 87,7% των εξαγωγών αγαθών είναι βιομηχανικά προϊόντα (αξίας €22,3 δισ.) ή το 42,1% των συνολικών εξαγωγών (συμπεριλαμβανομένου του τουρισμού, της ναυτιλίας των μεταφορών, κλπ.) μέσα από εξαγωγές σε 181 χώρες. Επίσης, δημιουργεί απασχόληση σε περίπου 1,2 εκ. εργαζόμενους (άμεση, έμμεση και προκαλούμενη). Δηλαδή, 1 στους 4 εργαζόμενους απασχολείται σε βιομηχανικές δραστηριότητες ή σε δραστηριότητες που οφείλονται στη βιομηχανία. Τέλος συνεισφέρει το 40% του συνολικού φόρου εισοδήματος νομικών προσώπων, ενώ ακόμα και μέσα στην κρίση πραγματοποίησε €27 δισ. επενδύσεις (2009-2016).

Φυσικά μένουν ακόμη πολλά να γίνουν. Η χώρα βρίσκεται στις τελευταίες θέσεις της ευρωπαϊκής κατάταξης (κάτω του 9% στο ΑΕΠ έναντι 15% του ευρωπαϊκού μ.ο) αλλά η Πολιτεία εξακολουθεί να μην έχει μια ολοκληρωμένη προσέγγιση βιομηχανικής πολιτικής και συγκεκριμένο εθνικό στόχο για την ανάπτυξη της. Για τους υπογράφοντες 27 βιομηχανικούς συνδέσμους, ένα εθνικό σχέδιο είναι απαραίτητο για τη σταδιακή σύγκλιση της βιομηχανίας προς τον ευρωπαϊκό μέσο όρο. Άμεση προτεραιότητά είναι η δέσμευση όλων στην αύξηση της συμμετοχής της μεταποίησης στο 12% του ΑΕΠ έως το 2020 και στο 15% μεσοπρόθεσμα. Η υιοθέτηση του Εθνικού Στόχου πρέπει να γίνει με ευρεία συναίνεση και να υπηρετείται με συνέπεια ανεξαρτήτως εκλογικών κύκλων και πολιτικών αλλαγών. Επιπρόσθετα, η βιομηχανική στρατηγική και ο ποσοτικός στόχος πρέπει πλέον να αποτελούν δομικά στοιχεία του Εθνικού Αναπτυξιακού Σχεδίου της χώρας. Απαραίτητη είναι η σύσταση Υπουργείου Βιομηχανίας με συγκέντρωση όλων των κατακερματισμένων αρμοδιοτήτων των υπουργείων.

Αν συμφωνούσαμε και εφαρμόζαμε ένα συνεκτικό πλαίσιο βιομηχανικής αναγέννησης, τότε θα δημιουργούσαμε σταδιακά, άμεσα και έμμεσα, 550.000 νέες θέσεις εργασίας και θα είχαμε επιπλέον 15.000 μεσαίες και μεγάλες επιχειρήσεις. Η μέση αμοιβή εργαζομένου θα ήταν έως και διπλάσια στη μεταποίηση και στις συνδεδεμένες υπηρεσίες. Συνεπώς θα είχαμε έως και €30δισ το χρόνο παραπάνω επενδύσεις, και το κράτος θα εισέπραττε, σε ετήσια βάση, σημαντικά υψηλότερα έσοδα, (λόγω της αύξησης της φορολογητέας ύλης). Με τα δεδομένα αυτά, θα διπλασιάζαμε το κατά κεφαλή ΑΕΠ και θα μετατρέπαμε το Brain Drain σε Brain Gain.

Η έκθεση συντονίστηκε από τον Τομέα Βιομηχανίας, Αναπτυξιακών Πολιτικών & Δικτύων του ΣΕΒ, ειδικότερα από τους Γ. Ξηρογιάννη, Διευθυντή και Γ. Ναθαναήλ, Senior Advisor, σε συνεργασία με βιομηχανικούς συνδέσμους (δείτε [εδώ](#)).

Τομέας Μακροοικονομικής Ανάλυσης και Ευρωπαϊκής Πολιτικής

Μιχάλης Μασουράκης
Chief Economist

E: mmassourakis@sev.org.gr
T: +30 211 500 6104

Μιχάλης Μητσόπουλος
Senior Advisor

E: mmtsopoulos@sev.org.gr
T: +30 211 500 6157

Θανάσης Πρίντσιπας
Associate Advisor

E: printsipas@sev.org.gr
T: +30 211 500 6176

Οι απόψεις στην παρούσα έκθεση είναι των συγγραφέων και όχι απαραίτητα του ΣΕΒ. Ο ΣΕΒ δεν φέρει καμία ευθύνη για την ακρίβεια ή την πληρότητα των πληροφοριών που περιλαμβάνει η έκθεση.

1. Η συνεισφορά της βιομηχανίας

Ο τομέας της βιομηχανίας και ειδικότερα της μεταποίησης είναι η καρδιά κάθε σύγχρονης οικονομίας και διαδραματίζει κομβικό ρόλο για την ανάπτυξη και την απασχόληση. Παρέχει σταθερές και ποιοτικές θέσεις εργασίας, αποτελεί τη βάση της εξωστρέφειας, στηρίζει τα δημόσια έσοδα, μετατρέπει την καινοτομία σε επιχειρηματικότητα και καθορίζει την παγκόσμια οικονομική θέση της κάθε χώρας.

Τα τελευταία χρόνια η Ευρώπη αλλά και οι ΗΠΑ υιοθετούν και εφαρμόζουν πολιτικές ενίσχυσης της βιομηχανίας και ειδικότερα της μεταποίησης, αναγνωρίζοντας ότι η υποχώρησή της συνιστά απειλή για την ανταγωνιστικότητα των οικονομιών τους και την κοινωνική συνοχή.

Στη χώρα μας, η συνεχής εγκατάλειψη της μεταποίησης και ο αρνητισμός απέναντι στην επιχειρηματικότητα, έχουν ριζώσει στην νοοτροπία της Πολιτείας, στους νόμους, στις διαδικασίες, στο δημόσιο διάλογο και τις πολιτικές προτεραιότητες, με αποτέλεσμα, να συρρικνωθεί δραματικά η μεταποιητική βάση.

Το στοιχείο αυτό, συνδυαζόμενο με την απώλεια ανταγωνιστικότητας της ελληνικής οικονομίας, οδήγησαν στην εκτόξευση του ελλείμματος στο εξωτερικό ισοζύγιο, καθιστώντας τη χώρα, σε συνδυασμό με τον δημοσιονομικό εκτροχιασμό, διπλά ευάλωτη σε κάθε διεθνή κρίση.

Παρά τις επιπρόσθετες δυσκολίες με τις οποίες βρέθηκε αντιμέτωπη, η ελληνική βιομηχανία επέδειξε αξιοσημείωτη ανθεκτικότητα στα χρόνια της κρίσης. Λόγω των υψηλών πολλαπλασιαστικών επιδράσεων της, η συμβολή της μεταποίησης στην οικονομία και την κοινωνία είναι ακόμα και σήμερα, παρά τη χαμηλή συμμετοχή της στο ΑΕΠ, καθοριστική:

- **Η βιομηχανία δημιουργεί απασχόληση σε περίπου 1,2 εκατ. εργαζόμενους (άμεση, έμμεση και προκαλούμενη επίδραση, [πηγή IOBE](#)). Δηλαδή, 1 στους 4 απασχολείται σε βιομηχανικές δραστηριότητες ή σε δραστηριότητες που οφείλονται στη βιομηχανία. Κατά κύριο λόγο, είναι σταθερές θέσεις εργασίας, με πλήρες ωράριο και πλαίσιο παροχών περίθαλψης και ασφάλισης.**
- Το πρώτο 9-μηνο 2017 αύξησε τις θέσεις εργασίας κατά 4,8% έναντι 1,8% του συνόλου της οικονομίας και τους μισθούς 1,7% έναντι 0,5%.
- **Ο μέσος μηνιαίος μισθός στη βιομηχανία είναι στα €1.476 έναντι €1.184 στο σύνολο της οικονομίας (25% υψηλότερος)**
- Οι μεταποιητικές δραστηριότητες δημιουργούν άμεσα το 9,9% (€15,7 δισ) περίπου της ακαθάριστης προστιθέμενης αξίας (ΑΠΑ¹) το 2016 που αντιστοιχεί στο 8,6% του ΑΕΠ, ενώ ο ευρύτερος βιομηχανικός τομέας (μεταποίηση, εξόρυξη, ενέργεια, κτλ) δημιουργεί το 13,8% της ΑΠΑ, με €20,5 δισ. άμεσα, ακόμα και μέσα στην κρίση και συνεισφέρει το 19,8% του ακαθάριστου λειτουργικού πλεονάσματος, δηλαδή €13δισ.

---

¹ ΑΠΑ = ΑΕΠ- φόροι + επιδοτήσεις

- Οι μεταποιητικές δραστηριότητες δημιουργούν άμεσα και έμμεσα περίπου το 31% (€48,7δισ το 2014) της ακαθάριστης προστιθέμενης αξίας (ΑΠΑ) ακόμα και μέσα στην κρίση, λόγω των υψηλών πολλαπλασιαστικών επιπτώσεων σε όλη την οικονομία (πηγή IOBE)
- Το 87,7% των εξαγωγών αγαθών είναι βιομηχανικά προϊόντα (αξίας €22,3 δισ.) ή το 42,1% των συνολικών εξαγωγών (συμπεριλαμβανομένου του τουρισμού, της ναυτιλίας των μεταφορών, κλπ.) μέσα από εξαγωγές σε 181 χώρες.
- Η βιομηχανία συνεισφέρει το 40% του συνολικού φόρου εισοδήματος νομικών προσώπων, ενώ ακόμα και μέσα στην κρίση πραγματοποίησε €27 δισ. επενδύσεις (2009-2016).

Η μεταποίηση σε αριθμούς: Ελλάδα vs Ευρώπη

Κατά κεφαλή ΑΕΠ

Ελλάδα 2009: €21,4 χιλιάδες, ενώ το 2015 €16,2 χιλιάδες
 Ζώνη του ευρώ 2015: €30,8 χιλιάδες.

Ετήσιο κόστος εργοδότη για μισθωτό

Ελλάδα 2009: €24,9 χιλιάδες
 Ελλάδα 2016: €20,9 χιλιάδες
 Ζώνη ευρώ 2016: €48,6 χιλιάδες

Εργαζόμενοι

Ελλάδα 2009: 475.000, το 6,4% πληθυσμού 15-64 ετών
 Ελλάδα 2016: 324.000, το 4,7% πληθυσμού 15-64 ετών
 Ζώνη ευρώ 2016: 9,4% πληθυσμού 15-64 ετών

Δημιουργία προστιθέμενης αξίας

Ελλάδα 2009: €18 δισ, 8,5% συνόλου
 Ελλάδα 2016: €15 δισ, 9,9% συνόλου
 Ζώνη ευρώ 2016: 17% συνόλου

Δαπάνη ως % δαπανών επιχειρήσεων για E&A

Ελλάδα 2014: 40% €160 εκατ.
 Ζώνη ευρώ: 70%

Σύμφωνα με πρόσφατη [μελέτη του IOBE](#), η μεταποίηση συνεισφέρει άμεσα ή έμμεσα το 31% του Ελληνικού ΑΕΠ και το 31,3% της απασχόλησης, για κάθε €1 προστιθέμενης αξίας της μεταποίησης το ΑΕΠ της χώρας αυξάνει κατά €3,1 και για κάθε εργαζόμενο στη μεταποίηση δημιουργούνται 3,5 θέσεις εργασίας σε όλη την

οικονομία. Τέλος, ο IOBE υπολογίζει ότι ο κλάδος σε μισθούς, εισφορές, φόρους και σχηματισμό παγίου κεφαλαίου συνεισφέρει πάνω από €31,6 δισ. το χρόνο.

Οικονομικές επιδράσεις της μεταποίησης σε εθνικό επίπεδο (2014)

Μέγεθος	Άμεση (α)	Έμμεση (β)	Προκαλούμενη (γ)	Άθροισμα (α+β+γ)	Σύνολο Ελλάδας
Ακαθάριστη αξία παραγωγής σε €εκ	58.536	23.086	29.493	111.116	
Ακαθάριστη προστιθέμενη αξία σε €εκ	15.699	13.520	19.488	48.706	157.913
ΑΕΠ σε €εκ	17.704	14.110	23.245	55.058	
Απασχόληση	356.224	465.469	416.692	1.238.385	4.034.840
Εισόδημα από εργασία σε €εκ	5.079	3.997	3.553	12.628	59.200
Φόροι (i) σε €εκ	2.223	666	4.742	7.631	
Εισφορές (ii) σε €εκ	1.168	1.308	1.023	3.499	
Φόροι και εισφορές (i+ii)	3.391	1.974	5.765	11.130	
Κοινωνικό προϊόν (μισθοί, εισφορές, φόροι και σχηματισμός παγίου κεφαλαίου)	10.269	7.841	13.550	31.659	

Πηγή: IOBE ([εδώ](#)), Eurostat και AMECO

Επίσης, [πολλές διεθνείς μελέτες](#) δείχνουν πως η βιομηχανία συνδέεται με ισχυρές, δυναμικές και ανθεκτικές στις κρίσεις οικονομίες, συνεισφέρει στη στροφή της οικονομίας σε δραστηριότητες υψηλότερης προστιθέμενης αξίας και δημιουργεί προϋποθέσεις ένταξης ειδικά των ΜμΕ σε παραγωγικά οικοσυστήματα που ενθαρρύνουν την καινοτομία.

2. Τι μπορεί να προσφέρει η μεταποίηση αν την αφήσουμε

«**Αν είμασταν Ευρώπη**», δηλαδή αν εφαρμόζαμε ένα συνεκτικό πλαίσιο βιομηχανικής ανάπτυξης, τότε η Ελλάδα σταδιακά θα μπορούσε να:

- **αναστρέψει την αποβιομηχάνιση**, συγκλίνοντας με τον ευρωπαϊκό μέσο όρο και δημιουργώντας σταδιακά, άμεσα και έμμεσα, 550.000 νέες, καλές και σταθερές δουλειές, με ισχυρό οικονομικό και κοινωνικό αντίκτυπο
- **ενισχύσει τον παραγωγικό ιστό** σε μια πυκνότητα και αναλογία μεσαίων – μεγάλων επιχειρήσεων που να αντιστοιχεί στους μέσους όρους της Ευρώπης (οι μεσαίες και μικρές επιχειρήσεις στην Ελλάδα είναι το 3% ενώ στην Ε.Ε. το 7%, πηγή ΕΥ).
- **δημιουργήσει επιπλέον 15.000 μεσαίες και μεγάλες επιχειρήσεις**

- **συνδέσει πολλές από τις θέσεις εργασίας** και τις επιχειρήσεις με τη μεταποίηση. Η συμμετοχή της μεταποίησης στην προστιθέμενη αξία (ΑΠΑ) θα αυξάνονταν σταδιακά από τα €14 δις σε €50 δις
- **διπλασιάζει το κατά κεφαλή ΑΕΠ**, χωρίς να υπολογίζουμε την επίπτωση από τη μετατροπή του Brain Drain σε Brain Gain
- **έχει ακόμα υψηλότερη μέση αμοιβή εργαζομένου** για τους εργαζόμενους στη μεταποίηση και τις συνδεδεμένες υπηρεσίες υψηλής προστιθέμενης αξίας (25% μεγαλύτερη μέση αμοιβή σήμερα).
- **δημιουργήσει παραπάνω επενδύσεις** κατά €30 δις το χρόνο.
- **εισπράξει** σε ετήσια βάση παραπάνω €60 δις., σε φόρους και ασφαλιστικές εισφορές, ακόμα και με χαμηλότερους συντελεστές, λόγω της αύξησης της φορολογητέας ύλης
- **θέσει το δημόσιο χρέος** από μόνο του σε διαδικασία εξορθολογισμού (στο βαθμό που δεν επαναληφθούν λάθη του παρελθόντος) λόγω της αύξησης του ΑΕΠ.

3. Η Ευρωπαϊκή Βιομηχανική Πολιτική

Τον Ιανουάριο του 2014 η Ευρωπαϊκή Επιτροπή, αντλώντας τα διδάγματα από την παγκόσμια κρίση του 2008, υιοθέτησε τη φιλόδοξη Ανακοίνωση «Για μια Ευρωπαϊκή Βιομηχανική Αναγέννηση» (COM/2014/014), έθεσε ως στόχο την αύξηση του μεριδίου της βιομηχανίας στο 20% του ευρωπαϊκού ΑΕΠ (από 15% το 2014) έως το 2020. Η ανακοίνωση επικεντρώνεται στην ανάγκη αντιστροφής της αποβιομηχάνισης, εκτιμώντας πως μια ισχυρή βιομηχανική βάση έχει καθοριστική σημασία για την ενίσχυση της ανταγωνιστικότητας της ευρωπαϊκής οικονομίας στο πλαίσιο της παγκοσμιοποίησης αλλά και για την ευημερία των ευρωπαίων πολιτών. Στις 13/9/17, η Ε.Ε ανακοίνωσε μια «ανανεωμένη στρατηγική της ΕΕ για τη βιομηχανική πολιτική για την ενίσχυση της βιομηχανίας και της ανταγωνιστικότητας της Ευρώπης», επαναβεβαιώνοντας την προσήλωσή της στην επίτευξη του στόχου για αύξηση του μεριδίου της μεταποίησης στο 20% (κατά μέσο όρο) έως το 2020. Η ελληνική βιομηχανική πολιτική μπορεί να ωφεληθεί από τις κατευθυντήριες γραμμές της Ε.Ε.. Σημειώνεται, όμως ότι οι κατευθύνσεις της Ε.Ε. δεν καλύπτουν πλήρως τις ειδικότερες ανάγκες της ελληνικής μεταποίησης. Αυτό καταδεικνύει **τόσο την υστέρηση της εγχώριας βιομηχανίας** σε σχέση με την ευρωπαϊκή **όσο και την ανάγκη συμπληρωματικών δράσεων** με εθνική εμβέλεια. Οι συμπληρωματικές δράσεις πρέπει να λαμβάνουν υπόψη το μεγάλο αριθμό μικρότερων ελληνικών επιχειρήσεων (σε σχέση με την ΕΕ), όπως και την ανάγκη βελτίωση της ανταγωνιστικότητάς τους μέσα από την παραγωγή ποιοτικών προϊόντων με χαμηλό κόστος σε ένα εξαιρετικά ανταγωνιστικό διεθνές περιβάλλον.

4. Στόχευση της εθνικής βιομηχανικής πολιτικής

Στην Ελλάδα δεν έχει υπάρξει μέχρι τώρα μια ολοκληρωμένη προσέγγιση βιομηχανικής πολιτικής αλλά και συμμετοχής στην επεξεργασία, διαμόρφωση και εφαρμογή της ευρωπαϊκής στρατηγικής ενίσχυσης της βιομηχανίας.

Η χώρα βρίσκεται στις τελευταίες θέσεις της ευρωπαϊκής κατάταξης σε ό,τι αφορά τη συμμετοχή της μεταποίησης στο ΑΕΠ (κάτω του 9% έναντι 15% του μέσου ευρωπαϊκού όρου). Εξακολουθεί να μην έχει εθνικό στόχο για το 2020, στο πλαίσιο της ευρωπαϊκής πολιτικής για τη βιομηχανία.

Υπάρχουν ωστόσο προφανείς λόγοι για μία εθνική βιομηχανική στρατηγική στο πλαίσιο των προτεραιοτήτων που θέτει και η Ευρωπαϊκή Επιτροπή για την βιομηχανική ανασυγκρότηση:

- **Έξοδος από την κρίση:** Η ανάκαμψη στο πλαίσιο του διεθνούς ανταγωνισμού και οι θετικοί ρυθμοί αύξησης του ΑΕΠ για την Ελλάδα δεν θα μπορέσουν να επιτευχθούν χωρίς την αύξηση της εξωστρεφούς βιομηχανικής παραγωγής (μέσω διεθνώς εμπορεύσιμων προϊόντων) και των παραγωγικών επενδύσεων.
- **Νέες θέσεις εργασίας.** Η προσπάθεια αναγέννησης της ίδιας της μεταποίησης θα δώσει ώθηση σε σειρά άλλων οικονομικών δραστηριοτήτων που εξαρτώνται από αυτήν, άμεσα ή έμμεσα, σε όλους τους τομείς της οικονομίας, με διατηρήσιμο αποτέλεσμα την αύξηση των θέσεων εργασίας και τη βελτίωση των εισοδημάτων.
- Προσέλκυση νέων σύγχρονων **παραγωγικών** επενδύσεων στη βιομηχανία και μεταποίηση με υψηλή προστιθέμενη αξία
- Δημιουργία **καλών και σταθερών** νέων θέσεων εργασίας.
- Δημιουργία **παραγωγικών οικοσυστημάτων** από μικρότερες μεταποιητικές μονάδες οι οποίες δημιουργούν συνεχείς συνέργειες με τις επιχειρήσεις που έχουν εδραιωμένες εξαγωγικές δραστηριότητες
- **Ευρωπαϊκή κατεύθυνση:** Οφείλουμε να εξειδικεύσουμε και να προσαρμόσουμε τους γενικούς άξονες που θέτει η Ευρωπαϊκή Βιομηχανική Στρατηγική στην ελληνική πραγματικότητα, ώστε να αξιοποιήσουμε τις δυνατότητες που προσφέρονται και να προσαρμόσουμε τις λύσεις στα ειδικότερα προβλήματα που αντιμετωπίζει η Ελληνική βιομηχανία.

Ένα **μεσοπρόθεσμο σχέδιο βιομηχανικής ανάπτυξης είναι η απαραίτητη εκκίνηση** για την υπέρβαση των χρόνιων υστερήσεων και τη σταδιακή σύγκλιση προς τον ευρωπαϊκό μέσο όρο.

Άμεση προτεραιότητά είναι η δέσμευση σε έναν εθνικό στόχο για την αύξηση της συμμετοχής της μεταποίησης στο 12% στο ΑΕΠ έως το 2020 και στο 15% μεσοπρόθεσμα.

Με τις κατάλληλες πολιτικές, η συνεισφορά της ελληνικής βιομηχανίας στο ΑΕΠ μπορεί και πρέπει να φύγει από τις τελευταίες θέσεις της ευρωπαϊκής κατάταξης.

5. Ειδικότερες δράσεις

Για να επιτευχθούν αυτοί οι φιλόδοξοι στόχοι (στο πλαίσιο της ευρωπαϊκής βιομηχανικής στρατηγικής) πρέπει να ενθαρρυνθούν οι παραγωγικές δραστηριότητες και επενδύσεις με επίκεντρο τη βιομηχανία, διαμορφώνοντας το κατάλληλο περιβάλλον για την ανάπτυξη της βιομηχανίας. Οι ακόλουθες προτάσεις είναι σε αντιστοιχία με την ευρωπαϊκή πολιτική για τη βιομηχανία.

A: Ενέργεια - Κυκλική οικονομία

A.1. Πρόσβαση σε ενέργεια. Το τιμολόγιο ενέργειας στη βιομηχανία είναι κεντρικός παράγοντας κόστους και κατά συνέπεια διεθνούς ανταγωνιστικότητας. Είναι αναγκαίο να υλοποιηθεί μία εθνική ενεργειακή πολιτική

που θα πετύχει ταχεία μείωση του κόστους ενέργειας για τη βιομηχανία (σήμερα 30% πάνω από το μέσο όρο της Ευρώπης). Η εθνική ενεργειακή πολιτική θα πρέπει να λύσει σε προτεραιότητα τα θεσμικά προβλήματα του σχεδιασμού των αγορών ενέργειας, αφετέρου να προωθήσει τα προβλήματα ευθυγράμμισης των ρυθμιζόμενων χρεώσεων και των φόρων σύμφωνα με το ευρωπαϊκό πλαίσιο και οδηγίες.

Δράσεις: Θέματα που πρέπει να προωθηθούν άμεσα περιλαμβάνουν:

- Ταχεία αναδιάρθρωση της ελληνικής αγοράς ηλεκτρικής ενέργειας σύμφωνα με τις απαιτήσεις του Μοντέλου Στόχου (Target model) και η θέσπιση του κατάλληλου ρυθμιστικού πλαισίου για την εφαρμογή της νέας δομής της αγοράς, σύμφωνα με τα ευρωπαϊκά πρότυπα.
- Εξασφάλιση της σύζευξης της αγοράς επόμενης ημέρας (DAM) με την Ιταλία και τη Βουλγαρία, με τη λειτουργία της νέας αγοράς.
- Ενσωμάτωση στο Εθνικό Δίκαιο των κατευθυντηρίων γραμμών (EEAG) για κρατικές ενισχύσεις στους τομείς του περιβάλλοντος και της ενέργειας για την περίοδο 2014-2020 (SWD (2014) 139, 140). Σημειώνεται πως η σχετική ρύθμιση έχει σταλεί προς έγκριση / σχολιασμό στην ΕΕ.
- Ολοκλήρωση και προώθηση υποδομών διασύνδεσης, όπως σύνδεση με το ηπειρωτικό δίκτυο μη διασυνδεδεμένων νησιών και διασύνδεσης με το δίκτυο των υπόλοιπων χωρών της Ε.Ε.. Αναβάθμιση της υφιστάμενης ηλεκτρικής διασύνδεσης με την Ιταλία ενσωματώνοντας το σχετικό έργο στον προγραμματισμό του ΑΔΜΗΕ.
- Κατάργηση της διάκρισης Μέσης Τάσης (5 Ευρώ/MWH) και Υψηλής Τάσης (2,5 Ευρώ/MWH) στην εφαρμογή του Ενιαίου Φόρου Κατανάλωσης (ΕΦΚ) στην ηλεκτρική ενέργεια με υπαγωγή των καταναλωτών μέσης τάσης με ετήσια συνολική κατανάλωση άνω των 10 GWH ανά παροχή, στο συντελεστή Ειδικού Φόρου Κατανάλωσης ηλεκτρικής ενέργειας στον οποίο εμπίπτουν οι καταναλωτές υψηλής τάσης.
- Επέκταση των ισχυουσών απαλλαγών από τον ΕΦΚ ηλεκτρικής ενέργειας και για την περίπτωση της ορυκτολογικής κατεργασίας.
- Απόλυτη εξασφάλιση των πόρων για την αντιστάθμιση του κόστους έμμεσων εκπομπών για τα έτη 2016-2020 από τα έσοδα δημοπράτησης δικαιωμάτων εκπομπής αερίων θερμοκηπίου. Για την ώρα έχει επιλυθεί με σχετική ΚΥΑ που όμως ισχύει μόνο μέχρι το 2018.
- Θεσμοθέτηση της δυνατότητας της βιομηχανίας εντάσεως ενέργειας για απευθείας εισαγωγή ηλεκτρικού ρεύματος καθώς και για σύναψη διμερών συμβάσεων με ηλεκτροπαραγωγούς.
- Το μέτρο των δημοπρασιών ΝΟΜΕ με τον τρόπο που υλοποιείται, δεν έχει συνεισφέρει στη δημιουργία ανταγωνιστικών λύσεων για τη βιομηχανία.
- Ευθυγράμμιση της εθνικής πολιτικής με τις ευρωπαϊκές πολιτικές το οποίο συνεπάγεται βελτίωση της ενεργειακής επάρκειας, χρήση ανανεώσιμων πηγών, καθώς και eco-design.

A.2. Μετάβαση στην κυκλική οικονομία. Η εστίαση των μεταποιητικών επιχειρήσεων στη βιώσιμη ανάπτυξη και στην κυκλική οικονομία δημιουργεί σεβασμό στο περιβάλλον, υπεύθυνη επιχειρηματικότητα και συνεκτική κοινωνία. Δημιουργεί ταυτόχρονα νέες επιχειρηματικές ευκαιρίες σε τομείς όπως η ανακύκλωση, οι ανανεώσιμες πηγές, τα βιο-καύσιμα, κτλ, αλλά και απρόσκοπτη πρόσβαση της μεταποίησης σε φθηνές πρώτες ύλες και υποκατάσταση εισαγωγών.

Δράσεις: Θέματα που πρέπει να προωθηθούν άμεσα περιλαμβάνουν:

- Απλοποίηση του πλαισίου του Ν.4014/2011 με στόχο την τήρηση προβλεπόμενων προθεσμιών διαδικασίας περιβαλλοντικών αδειοδοτήσεων για την αποφυγή των υφιστάμενων καθυστερήσεων.
- Άμεση λειτουργία του Ηλεκτρονικού Περιβαλλοντικού Μητρώου και ενεργοποίηση πιστοποιημένων ελεγκτών.
- Να ενεργοποιηθεί η λειτουργία της γνωμοδοτικής επιτροπής για «αποχαρακτηρισμό αποβλήτων» όπως προβλέπεται στο άρθρο 40 του Ν.4042/12, με βάση τα κριτήρια που προβλέπονται στον 4042/12, άρθρα 12 και 13 (by-product και αποχαρακτηρισμός αντίστοιχα).
- Αποτελεσματική λειτουργία του Ηλεκτρονικού Περιβαλλοντικού Μητρώου, επίλυση σειράς προβλημάτων που παρουσιάζονται κατά την πιλοτική λειτουργία του και ενεργοποίηση πιστοποιημένων ελεγκτών.
- Διαμόρφωση πλαισίου & κινήτρων για την ενεργοποίηση της κυκλικής οικονομίας:
  - Δημιουργία δευτερογενών αγορών α' υλών (εναλλακτικές ύλες, δευτερογενή καύσιμα).
  - Ενεργοποίηση τέλους ταφής όπως προβλέπεται στον Ν.4042/12, άρθρο 43.
  - Προτυποποίηση και προώθηση ενεργειακής αξιοποίησης αποβλήτων και υπολειμμάτων.
  - Προώθηση Πράσινων Δημόσιων Συμβάσεων στο πλαίσιο της Κοινοτικής ανακοίνωσης "Public procurement for a better environment" (COM (2008) 400, 16 Ιουλίου 2008) και του άρ. 18 του Ν. 3855/2010.
  - Μετατόπιση όποιας επιδότησης από την συλλογή στο στάδιο της αξιοποίησης.
  - Άρση εμποδίων για τη βιομηχανική συμβίωση- συνδιαχείριση αποβλήτων (απλοποίηση διαδικασίας αδειοδότησης, επίσης, σε περιπτώσεις δοκιμών αξιοποίησης νέων ΕΚΑ).
- Δημιουργία, μέτρηση και αξιολόγηση δεικτών «κυκλικότητας» της οικονομίας στο ίδιο πλαίσιο και άξονες που κινείται και η πρωτοβουλία της ΕΕ για την ανάπτυξη της κυκλικής οικονομίας.

B: Ενίσχυση ανταγωνιστικότητας

B.1. Πρόσβαση σε χρηματοδότηση και ενθάρρυνση επενδύσεων. Είναι κρίσιμο να αποκατασταθεί η ρευστότητα στην ιδιωτική οικονομία και να επιταχυνθούν οι παραγωγικές επενδύσεις. Στο πλαίσιο αυτό, η βιομηχανική πολιτική καλείται να αντιμετωπίσει τη δυσκολία πρόσβασης σε χρηματοδοτικά και επενδυτικά εργαλεία με όρους συγκρίσιμους με την υπόλοιπη Ε.Ε.

Δράσεις: Θέματα που πρέπει να προωθηθούν άμεσα περιλαμβάνουν:

Επενδύσεις

- Πραγματική, απρόσκοπτη ταχεία εξόφληση των υποχρεώσεων του κράτους προς την παραγωγική οικονομία (πχ επιστροφές ΦΠΑ, εξόφληση ενισχύσεων, εκταμίευση ΕΣΠΑ, κ.λπ). Ειδικά η καταβολή παλαιότερων ενισχύσεων θα αποκαταστήσει την εμπιστοσύνη στην αγορά. Επιπλέον, με την καθιέρωση του θεσμού της «Συνεπούς Επιχείρησης» (με αυστηρά κριτήρια) θα μπορεί να γίνεται άμεση επιστροφή του ΦΠΑ.

- Οργανωμένη απεμπλοκή του τραπεζικού συστήματος από τα συσσωρευμένα μη εξυπηρετούμενα δάνεια (NPLs). Μείωση γραφειοκρατίας πρόσβασης σε χρηματοδοτικά εργαλεία.
- Εξορθολογισμός φορολογικού συντελεστή, ισχυρά οριζόντια κίνητρα για παραγωγικές επενδύσεις (πχ επιταχυνόμενες αποσβέσεις, υπερ-αποσβέσεις, υπερ-εκπτώσεις R&D, κίνητρα θέσεων εργασίας, κίνητρα για M&As, κτλ), άρση αντικινήτρων. Δυνατότητα συμψηφισμού ζημιών-κερδών στα 10 έτη, όπως ισχύει σε πολλές χώρες της ΕΕ (πχ Πορτογαλία). Επαναφορά της δυνατότητας διενέργειας αποσβέσεων με ελεύθερη επιλογή της μεθόδου (σταθερή, εφάπαξ, επιταχυνόμενη, κτλ)
- Επικαιροποίηση και επανασχεδιασμός του Χάρτη Περιφερειακών Ενισχύσεων, μιας και έχει συνταχθεί με ανεπίκαιρα κοινωνικά και οικονομικά δεδομένα προ κρίσης. Αφορά τόσο στο σχεδιασμό και υλοποίηση προγραμμάτων οικονομικής ενίσχυσης επενδύσεων για την ανασυγκρότηση των φθινουσών βιομηχανικών περιοχών (πχ περιοχές με πτώση του τοπικού ακαθάριστου βιομηχανικού προϊόντος >50% μέσα στην κρίση) όσο και σε αναθεώρηση ορίων σε περιοχές με μεγάλη βιομηχανική συγκέντρωση που έχουν πληγεί από την κρίση (πχ Αττική, Βοιωτία, κτλ).
- Δραστική απλοποίηση των διαδικασιών του fast track μέσα από προτυποποίηση διαδικασιών - εγγράφων – ελέγχων των επενδυτικών φακέλων. Επίσης, διαφοροποίηση του ύψους της επένδυσης για την ένταξη στο fast track ανάλογα με την περιοχή ώστε σε περιοχές υψηλότερης ενίσχυσης (βάσει του ΓΑΚ 651) το όριο ένταξης να είναι χαμηλότερο.
- (ειδικά για τις μεγάλες επενδύσεις) Αξιοποίηση του EFSI με ρήτρες περιφερειακής κατανομής αλλά και προγραμμάτων της EBRD, της EIB, του IFC.
- (ειδικά για τις ΜμΕ) Ταχεία έναρξη προγραμμάτων ΕΣΠΑ. Δραστική μείωση της γραφειοκρατίας στη διάθεση κρατικών ενισχύσεων ειδικά όταν αυτές δίνονται μέσω φορολογικών απαλλαγών. Δρομολόγηση ενισχύσεων σε οικονομικά αποδοτικές επενδύσεις ώστε οι δημόσιοι πόροι να ανακτώνται από τα δημόσια ταμεία.

Συντονισμός εργαλείων

- Συντονισμός και σύνδεση των επενδυτικών εργαλείων και καθεστώτων ενίσχυσης επενδύσεων (πχ αναπτυξιακός νόμος, ΕΣΠΑ, ΕΤΕΑΝ, ΣΔΙΤ, κ.α.) ώστε να μην λειτουργούν ανταγωνιστικά το ένα με το άλλο, να αποφεύγεται ο κατακερματισμός πόρων και να μπορεί να γίνεται μεγαλύτερη συμπληρωματική χρήση. Επίσης διεύρυνση του EFSI (Σχέδιο Juncker) για την κινητοποίηση ιδιωτικών κεφαλαίων και την προώθηση της κουλτούρας του επιχειρηματικού ρίσκου.
- Ενθάρρυνση εξω-τραπεζικών εργαλείων και εναλλακτικών τρόπων κεφαλαιακής ενίσχυσης όπως αυξήσεις μετοχικού κεφαλαίου, μετατρέψιμα εταιρικά ομόλογα και εταιρικά ομόλογα υψηλής απόδοσης, κτλ
- Αξιοποίηση σύγχρονων τεχνικών χρηματοοικονομικής μηχανικής όπως η μόχλευση, η ανακυκλώσιμη χρηματοδότηση, τα ΣΔΙΤ, κτλ.
- Δημιουργία ολιγομελούς Εθνικού Συμβουλίου Παρακολούθησης των επενδύσεων και της επενδυτικής πολιτικής, από κυβερνητικά στελέχη και φορείς της επιχειρηματικότητας.
- Στελέχωση των Υπηρεσιών του Υπουργείου Οικονομίας σε θέματα επενδύσεων, ώστε να καλυφθούν ελλείψεις σε εξειδικευμένο δυναμικό.
- Έγκαιρη και αποτελεσματική λειτουργία του πληροφοριακού συστήματος κρατικών ενισχύσεων.

B.2. Εξαγωγική ικανότητα και πρόσβαση σε διεθνείς αλυσίδες αξίας. Είναι αναγκαία η ταχεία αποκατάσταση της διεθνούς ανταγωνιστικότητας των ελληνικών προϊόντων. Η συντονισμένη δέσμη πολιτικών έχει διπλό στόχο: (α) διατήρηση της διεθνούς ανταγωνιστικότητας των παραδοσιακών εξωστρεφών επιχειρήσεων (β) διεύρυνση της εξαγωγικής βάσης με νέες μεσαίου (κυρίως) μεγέθους μεταποιητικές επιχειρήσεις.

Δράσεις: Δημιουργία εργαλείων ενίσχυσης της εξαγωγικής ικανότητας της μεταποίησης με έμφαση σε:

Ανταγωνιστική ικανότητα και κόστος παραγωγής

- Εξορθολογισμό των ειδικών φόρων που μειώνουν τη διεθνή ανταγωνιστικότητα όπως στη βιομηχανική παραγωγή (πχ ενέργεια), σε μεταποιημένα προϊόντα ευρείας κατανάλωσης (πχ καπνικά, καφές, ποτά), σε φάρμακα (πχ clawback και rebate), κτλ .
- Απαλλαγή από ΕΦΚ του φυσικού αερίου που χρησιμοποιεί ως πρώτη ύλη (πχ χημική σύνθεση, χημική βιομηχανία, κτλ) μιας και η Ελλάδα είναι η μόνη χώρα της ΕΕ που επιβάλλει ΕΦΚ στην συγκεκριμένη περίπτωση. Επίσης, επιστροφή του φόρου κατανάλωσης Φυσικού Αερίου που αναλίσκεται για παραγωγή λοιπών προϊόντων που προορίζονται για παραδόσεις σε τρίτες χώρες και για παραδόσεις στην ΕΕ αν όχι ολοκλήρου του ποσοστού, τουλάχιστον μέχρι του ποσοστού που ισχύει στην χώρα προορισμού.
- Ο φόρος κατανάλωσης ο οποίος είναι «εσωτερικός φόρος» δεν πρέπει να επιβαρύνει το εξαγώγιμα προϊόντα δεδομένου ότι δημιουργείται πρόβλημα ανταγωνισμού. Προτείνεται η επαναφορά ισχύος της εξαίρεσης από την λίστα υλικών για τα οποία χορηγείται «απαλλακτικό καταβολής ΦΠΑ».
- Παρακολούθηση επιστροφών ΦΠΑ ώστε ειδικά ταχέως αναπτυσσόμενες εξωστρεφείς ΜμΕ να μην επιβαρύνονται δυσανάλογα από τις καθυστερήσεις επιστροφών, ειδικά στο βαθμό που η ρευστότητα τους ήδη επιβαρύνεται από τις αυξημένες, λόγω ταχείας ανάπτυξης, προκαταβολές φόρου εισοδήματος.

Διασυνοριακές διαδικασίες

- Μείωση κόστους ασφάλισης εξαγωγικών πιστώσεων και factoring. Διπλασιασμό του κεφαλαίου εγγυοδοσίας του ΟΑΕΠ.
- Δημιουργία ενιαίου tax portfolio για κάθε εξαγωγική επιχείρηση με άμεσο συμψηφισμό κάθε μορφής χρεωστικών / πιστωτικών φόρων.
- Άρση εμποδίων και τελωνειακής γραφειοκρατίας στο διασυνοριακό εμπόριο, προς την κατεύθυνση των φθηνότερων, ταχύτερων και απλούστερων προτελωνειακών διαδικασιών και τελωνειακών υπηρεσιών, με ενίσχυση και επέκταση των ηλεκτρονικών διαδικασιών (single window).
- Δημιουργία «γραμμών εξυπηρέτησης μεγάλων εξαγωγέων» στα τελωνεία για την κατά προτεραιότητα εξυπηρέτηση επιχειρήσεων με σημαντικές εξαγωγικές ροές. Σήμερα το 80% περίπου των εξαγωγών πραγματοποιείται από περίπου 250 επιχειρήσεις. Η δημιουργία ξεχωριστών «γραμμών εξυπηρέτησης» για την κατά προτεραιότητα διευθέτηση μεγάλων εξαγωγικών ροών (συχνότητας ή ποσότητας) μπορεί να δώσει λύση ακόμα και στο πρόβλημα υποστελέχωσης και μειωμένου ωραρίου των τελωνείων. Επίσης, η πρακτική των «account managers» μπορεί να επιταχύνει περαιτέρω τις τελωνειακές διαδικασίες.

- Ολοκλήρωση εθνικής ενιαίας θυρίδας για τις εξαγωγές. Σύμφωνα με τον αρχικό σχεδιασμό, η έναρξη λειτουργίας της θυρίδας είχε οριστεί για το τέλος του 2015. Ο νέος σχεδιασμός που έχει δημοσιοποιηθεί από την Επιχειρησιακή Επιτροπή για τη διευκόλυνση του Εμπορίου αναφέρει ως στόχο για την έναρξη της διαδικασίας ολοκλήρωσης της Ενιαίας Ηλεκτρονικής Θυρίδας για τις εξαγωγές το 2019.

Προβολή και πληροφόρηση

- Ενεργητική προώθηση και προβολή των προϊόντων σε νέες αγορές και παροχή στρατηγικής πληροφόρησης για τις αγορές αυτές.
- Υλοποίηση προγραμμάτων προώθησης αγροδιατροφικών προϊόντων σε στενή συνεργασία με τον ιδιωτικό τομέα και δημιουργία brand name διεθνούς αναγνωρισιμότητας. Σημαντικό ρόλο μπορούν να διαδραματίσουν τα προϊόντα Προστατευόμενης Γεωγραφικής Ένδειξης, των οποίων η σήμανση αυξάνει την «αξία», καθιστώντας τα ξεχωριστά για τον καταναλωτή, συνδέει πρωτογενή / δευτερογενή τομέα και στηρίζει την τοπική παραγωγή.
- Συνεργασία Δημόσιου-Ιδιωτικού Τομέα (ενδεικτικά, φορείς εκπροσώπησης) για παροχή υπηρεσιών πληροφόρησης και δικτύωσης προς τους εξαγωγείς (πχ ενδοκοινοτικό εμπόριο, τρίτες χώρες, διαδικασίες εξαγωγών, τάσεις και καταναλωτικές προοπτικές, κτλ). Οι υπηρεσίες που παρέχει το Δημόσιο για τη προώθηση των εξαγωγών είναι ελλιπείς. Δεν καλύπτουν επαρκώς τους τομείς της πληροφόρησης, της εκπαίδευσης και της δικτύωσης των εξαγωγών. Το Δημόσιο (πχ enterprise greece) θα μπορούσε άμεσα να προσφέρει υπηρεσίες υψηλού επιπέδου στους παραπάνω τομείς αν συνεργαζόταν, με τη μορφή του outsourcing, με ιδιωτικούς φορείς όπως ο ΣΕΒ, οι περιφερειακοί σύνδεσμοι, κτλ που έχουν ολοκληρωμένα προγράμματα υποστήριξης των εξαγωγών.
- Βελτίωση των υπηρεσιών αντιπροσώπευσης της χώρας στο εξωτερικό (πχ πρεσβείες, γραφεία ΟΕΥ, enterprise greece), μέσα από την ενοποίηση όλων των δομών εξωστρέφειας του δημόσιου τομέα (Enterprise Greece, ΥΠΕΞ, κτλ). Συντονισμός και συγκέντρωση όλων των υπηρεσιών εξωστρέφειας σε μια αρμόδια Γενική Γραμματεία.

B.3. Δίκτυα μεταφορών. Αφορά στην εφαρμογή ενός εθνικού σχεδίου υποδομών με ιδιωτική συμμετοχή στο σχεδιασμό, την υλοποίηση, τη λειτουργία και τη χρηματοδότηση.

Δράσεις: Θέματα που πρέπει να προωθηθούν άμεσα περιλαμβάνουν:

- Αναβάθμιση κρίσιμων περιφερειακών υποδομών (πχ περιφερειακά λιμάνια, σύνδεση παραγωγικών μονάδων με το σιδηρόδρομο, περιφερειακά κέντρα εφοδιασμού, agro-logistics, κτλ).
- Ανάπτυξη υποδομών και υπηρεσιών logistics για τη ανταγωνιστική διακίνηση των πρώτων υλών και προϊόντων από / προς τις αγορές.

B.4. Προσαρμογή της περιφέρειας στην έξυπνη εξειδίκευση. Η περιφερειακή διάσταση είναι απαραίτητη παράμετρος της ευρωπαϊκής και ελληνικής βιομηχανικής πολιτικής καθώς δεν μπορεί παρά να εστιάζει στις παραγωγικές δυνατότητες και συγκριτικά περιφερειακά πλεονεκτήματα και να τα συνθέτει.

Δράσεις: Ειδικότερες δράσεις της δημόσιας διοίκησης με υψηλή περιφερειακή αξία είναι οι εξής:

- Δημιουργία σύγχρονων περιφερειακών υποδομών (μεταφορές – ενέργεια – επικοινωνίες).
- Μεγαλύτερη εστίαση συγχρηματοδοτούμενων προγραμμάτων στην ένταξη των μεταποιητικών μονάδων της περιφέρειας σε παραγωγικά δίκτυα και αλυσίδες αξίας. Η ένταξη αυτή μπορεί να επιταχυνθεί μέσα από B2B πλατφόρμες (πχ marketplaces, shared services, κτλ).
- Επιτάχυνση προκήρυξης Περιφερειακών Επιχειρησιακών Προγραμμάτων, με γνώμονα την περιφερειακή έξυπνη εξειδίκευση.

B.5. Λειτουργία της αγοράς και επιχειρηματικό περιβάλλον. Παρά τις μεταρρυθμιστικές προσπάθειες, η μεταποίηση στην Ελλάδα αντιμετωπίζει ισχυρά προβλήματα, σε όλα τα στάδια έναρξης – λειτουργίας – λήξης των δραστηριοτήτων της επιχείρησης.

Δράσεις: Θέματα που πρέπει να προωθηθούν άμεσα περιλαμβάνουν:

Άρση εμποδίων ομαλής λειτουργίας της αγοράς

- Απλοποίηση διαδικασιών έναρξης επιχειρήσεων, περιβαλλοντική αδειοδότηση, δασική νομοθεσία, αρχαιολογία, σύσταση – λύση - αναδιάρθρωση, χωροθέτηση, εγκατάσταση και λειτουργία, διοικητικές αποφάσεις και εγκρίσεις, εκσυγχρονισμό κριτηρίων περί όχλησης, χρήσεις γης, κτλ.
- Μεταρρύθμιση της αδειοδοτικής διαδικασίας με κεντρικό χαρακτηριστικό την «δήλωση συμμόρφωσης» και τις πρότυπες προδιαγραφές.
- Άρση αντικινήτρων στις φορολογικές / ελεγκτικές διαδικασίες, στο εταιρικό δίκαιο, στη λειτουργία της δικαιοσύνης, στο μη μισθολογικό κόστος, στη λειτουργία της αγοράς.
- Επαναφορά του θεσμού του φορολογικού πιστοποιητικού.
- Ασφάλεια δικαίου με σταθερούς κανόνες λειτουργίας, φορολογικό πλαίσιο, επιτάχυνση απονομής δικαιοσύνης, κωδικοποίηση νομοθεσίας, διαδικασίες επίλυσης διαφορών και καλή νομοθέτηση. Ειδικά για το φορολογικό καθεστώς, ύπαρξη δέσμευσης για τη χρονική ισχύ (έναρξη – λήξη).
- Δημιουργία ψηφιακών υπηρεσιών στη δημόσια διοίκηση (πχ δικαιοσύνη, τελωνεία, αδειοδότηση, κέντρα εξυπηρέτησης επιχειρήσεων, one-stop-shops, κτλ).
- Καταπολέμηση της διαφθοράς με σκοπό την προώθηση της βιώσιμης οικονομικής ανάπτυξης
- Έλεγχο του λαθρεμπορίου και των νοθεύσεων, ιχνηλασιμότητα των πρώτων υλών και προϊόντων μέσα από την ψηφιοποίηση σε όλο το μήκος της εφοδιαστικής αλυσίδας (πχ RFID, ηλεκτρονικά τιμολόγια και παραστατικά, κτλ).
- Κατάργηση αγορανομικών διατάξεων οι οποίες είτε δεν επιτέλεσαν το στόχο για τον οποίο θεσπίστηκαν, είτε είναι πλέον παρωχημένες. Παράδειγμα η ΑΔ 5/2011 περί διενέργειας προωθητικών ενεργειών, όπου αιτείται η κατάργηση του άρθρου 5.

- Συγκέντρωση αρμοδιοτήτων που σήμερα βρίσκονται κατακερματισμένες σε πολλά Υπουργεία (πχ μεταποιημένα τρόφιμα, εφοδιαστική, πολιτική πρώτων υλών, θέματα περιβάλλοντος και χωροταξίας, κτλ).
- Συγκεκριμένος χρόνος συμμόρφωσης στους κανόνες αποκομιδής αποβλήτων και να μην εφαρμόζεται η σημερινή τακτική εξοντωτικών προστίμων ή με την παύση λειτουργίας των εγκαταστάσεων. Σκόπιμο είναι να δίδεται χρόνος συμμόρφωσης που θα είναι συγκεκριμένος.
- Ολοκλήρωση της ηλεκτρονικής διασύνδεσης των Υπηρεσιών ώστε να μειωθεί περαιτέρω το κόστος και ο χρόνος της αδειοδότησης.

Τα επιχειρηματικά πάρκα ως ένα στρατηγικό εργαλείο μακράς πνοής, με εστίαση στα εξής

- Διασφάλιση της μέγιστης δυνατής ευελιξίας στην εγκατάσταση επιχειρήσεων εντός επιχειρηματικών πάρκων (άρση περιορισμών στη μεικτή χρήση), συνυπολογισμός των άτυπων βιομηχανικών συγκεντρώσεων στις προβλέψεις του επιχειρησιακού σχεδίου, επαναπροσδιορισμός των προτεινόμενων εκτάσεων ώστε να προσαρμοστούν στις ανάγκες της οικονομίας (ειδικά στην Αττική).
- Ενσωμάτωση στο σχεδιασμό συγκεκριμένων προβλέψεων για επιχειρηματικά πάρκα μικρής κλίμακας σε νησιωτικές περιοχές, ενσωμάτωση στο σχεδιασμό συγκεκριμένων προβλέψεων για επιχειρηματικά πάρκα για το σύνολο των Περιφερειακών Ενοτήτων της Ελληνικής Επικράτειας.
- Κίνητρα χρήσης ή/και μετεγκατάστασης σε πάρκα, διασφάλιση της ανταποδοτικότητας των υπηρεσιών ηλεκτροφωτισμού και διαχείρισης απορριμμάτων, καθώς επίσης και της βιωσιμότητας της λειτουργίας και της διαχείρισης των Επιχειρηματικών Πάρκων.
- Εφαρμογή της προ-αδειοδότησης των πάρκων και λοιπές ρυθμίσεις στις καθυστερήσεις αδειοδότησης εντός των πάρκων.

Ενίσχυση των Διεπαγγελματικών Οργανώσεων στους τομείς της αγροτικής παραγωγής και καθιέρωση “ανταποδοτικής συνεισφοράς” για την συγκέντρωση πόρων ανά τομέα, απαραίτητων για την μεγαλύτερη προβολή των αντίστοιχων τελικών τους προϊόντων.

Γ: Η μεταποίηση στην ψηφιακή εποχή

Γ.1. Ψηφιακές υποδομές και διασυνδεσιμότητα. Για να λειτουργήσει αποδοτικά η βιομηχανία, είναι αναγκαία η απρόσκοπτη και ταχεία ανάπτυξη τηλεπικοινωνιακών δικτύων (ευρυζωνικά, οπτικές ίνες, ασύρματα) σε όλη την επικράτεια, ώστε να καταστεί δυνατή η αδιάλειπτη συνδεσιμότητα υψηλής ταχύτητας, η ανάπτυξη εφαρμογών IoT, η πρόσβαση σε ψηφιακές υπηρεσίες του Δημοσίου, κτλ.

Δράσεις: Θέματα που πρέπει να προωθηθούν άμεσα περιλαμβάνουν:

- Εξασφάλιση 100% ευρυζωνικότητας σε όλες τις περιοχές βιομηχανικής συγκέντρωσης, με κάλυψη των αναγκών χρηματοδότησης των επενδύσεων σε εθνικές υποδομές υψηλών ταχυτήτων.
- Εκπόνηση ενός σχεδίου δράσης για τη διευκόλυνση και επιτάχυνση της ανάπτυξης των δικτύων 5G, συμπεριλαμβανομένης της διάθεσης του απαραίτητου φάσματος, σε συνεργασία με τον ιδιωτικό τομέα και τους αντίστοιχους συνδέσμους.
- Επιτάχυνση του ψηφιακού μετασχηματισμού της μεταποίησης μέσα από κίνητρα ενσωμάτωσης νέων ψηφιακών λύσεων σε όλο το μήκος της παραγωγής (πχ big data, IoT, ψηφιακή ιχνηλάτηση εφοδιασμού και προϊόντων, κτλ).
- Επανεξέταση της αναγκαιότητας των ειδικών φόρων που βαρύνουν επιχειρήσεις και πολίτες για τη χρήση υπηρεσιών Σταθερής, Κινητής και Τηλεόρασης καθώς δρουν σε τελείως αντίθετη κατεύθυνση με τους στόχους της ψηφιακής στρατηγικής και αναιρούν τα πολλαπλασιαστικά της οφέλη.
- Διαμόρφωση του απαραίτητου κανονιστικού και ρυθμιστικού πλαισίου για την παροχή ανοιχτών δεδομένων αλλά και την εξασφάλιση του ηλεκτρονικού απορρήτου και της ασφάλειας στον κυβερνοχώρο. Εφαρμογή της ηλεκτρονικής ταυτοποίησης (eID), της ηλεκτρονικής υπογραφής και των ηλεκτρονικών πιστοποιήσεων για τη διασφάλιση της ασφαλούς παροχής ψηφιακών υπηρεσιών.
- Παροχή κινήτρων για την δημιουργία ενός Ελληνικού Κόμβου Καινοτομίας.

Δ: Εταιρικές και ατομικές δεξιότητες στην ενιαία αγορά

Δ.1. Καινοτομία και δημιουργικότητα. Σήμερα αποτελούν μικρό μέρος των ιδιωτικών επενδύσεων (<1% του ΑΕΠ στην Ελλάδα), όμως οι επενδύσεις σε καινοτομία είναι κλειδί στην βιομηχανική ανάκαμψη. Προκρίνεται η κατά προτεραιότητα ενίσχυση ερευνητικών εγχειρημάτων για τα οποία εκδηλώνεται ενδιαφέρον από τη βιομηχανία.

Δράσεις: Δημιουργία εργαλείων ενθάρρυνσης της καινοτομίας στην μεταποίηση με έμφαση σε:

- Θέσπιση, στη βάση των κοινών ορισμών με την ΕΕ (Frascati Manual), ισχυρά οριζόντια κίνητρα για επενδύσεις στην καινοτομία.
- Ανασχεδιασμό των συγχρηματοδοτούμενων κονδυλίων, ώστε το μεγαλύτερο μέρος τους να κατευθύνεται σε ερευνητικές δραστηριότητες που μετασχηματίζονται σε διεθνώς εμπορεύσιμα προϊόντα, καινοτομία στην παραγωγή, οργανωτική καινοτομία, κτλ.
- Επιλογή και χρηματοδότηση ερευνητικών και διδακτορικών προγραμμάτων σε τεχνολογικά θέματα με άμεση αξιοποίηση από τη βιομηχανία (κατ' αντιστοιχία της πρωτοβουλίας Industria 4.0 της Ιταλίας). Τα προγράμματα αυτά να είναι >35% του συνόλου των ερευνητικών δραστηριοτήτων.

- Απλοποίηση των διαδικασιών για την παραγωγή φαρμάκων, κλινικές δοκιμές, φυτικά καλλυντικά, κτλ.
- Απλοποίηση της συνεργασίας πανεπιστημιακών και ερευνητικών ιδρυμάτων με επιχειρήσεις για την παραγωγική αξιοποίηση ερευνητικών αποτελεσμάτων από τη βιομηχανία και για την πρακτική εφαρμογή καινοτόμων θεωριών και προγραμμάτων.
- Ευρεσιτεχνία: διεύρυνση του εύρους σε όλους τους τύπους πνευματικής ιδιοκτησίας, μεταβολή των κινήτρων από αναβαλλόμενους φόρους σε ανταγωνιστική φοροαπαλλαγή
- Δράσεις δικτύωση των ελληνικών επιχειρήσεων με ευρωπαϊκά ερευνητικά ιδρύματα και επιχειρήσεις για συμμετοχή σε προγράμματα HORIZON 2020.

Δ.2. Κατάλληλες δεξιότητες. Είναι αναγκαίος ο στρατηγικός προσανατολισμός των προγραμμάτων σπουδών όλων των επιπέδων των συστημάτων τυπικής και μη τυπικής εκπαίδευσης. Επιδίωξη είναι η προσφορά γνώσεων και δεξιοτήτων ικανών να δημιουργήσουν εστίες καινοτομίας, να καλύψουν τις τεχνολογικές - επιστημονικές ανάγκες (STEM) της μεταποίησης, να στηρίξουν τον ψηφιακό μετασχηματισμό της παραγωγής, να ενδυναμώσουν τη συμμετοχή όλων των κοινωνικών ομάδων και να εμπλουτίσουν τις γενικές δεξιότητες (soft skills) του ανθρώπινου δυναμικού.

Δράσεις: Δημιουργία εργαλείων επανα-προσανατολισμού των προγραμμάτων εκπαίδευσης / κατάρτισης, με έμφαση στα εξής:

- Μηχανισμός διάγνωσης των αναγκών σε δεξιότητες ανθρώπινου δυναμικού, που στη συνέχεια θα χρησιμοποιείται για τον σχεδιασμό στην εκπαίδευση και στην κατάρτιση.
- Δημιουργία ειδικών προγραμμάτων τεχνικής και γενικής εξειδίκευσης, επανακατάρτισης, απόκτησης πρόσθετων τεχνικών ή/και γενικών προσόντων, κτλ, σε ανάγκες της μεταποίησης.
- Ανάλυση πρωτοβουλιών για την αναβάθμιση των γνώσεων και δεξιοτήτων των εκπαιδευτικών / εκπαιδευτών, και τη συνεχή επιμόρφωσή τους. Ενδεικτικά, συνεργασία για την μεταφορά τεχνογνωσίας σε Εκπαιδευτικούς της Επαγγελματικής Εκπαίδευσης και Κατάρτισης μέσω της τοποθέτησής τους για συγκεκριμένο χρονικό διάστημα σε επιχειρήσεις, ώστε να εξοικειώνονται με τις τεχνολογίες που χρησιμοποιούν οι επιχειρήσεις στην παραγωγική τους διαδικασία.
- Διαμόρφωση ενός νέου, ολοκληρωμένου πλαισίου πολιτικής για την αναγνώριση και την πιστοποίηση προσόντων με βάση αξιόπιστα διεθνή πρότυπα ποιότητας των γνώσεων και δεξιοτήτων καθώς και των προσόντων που αποκτούνται μέσω των προγραμμάτων Συνεχιζόμενης Επαγγελματικής Κατάρτισης και Δια Βίου Μάθησης.

Δ.3. Ένα σύγχρονο σύστημα τυποποίησης. Η υιοθέτηση προτύπων (ακόμα και σε εθελοντική βάση) βοηθά στην μείωση του κόστους παραγωγής, προωθεί την καινοτομία, διασφαλίζει την διαλειτουργικότητα προϊόντων, βοηθώντας έτσι τις μεταποιητικές επιχειρήσεις να αποκτήσουν ευκολότερη πρόσβαση στην ενιαία αγορά.

Δράσεις:

- Διασφάλιση της ομαλής λειτουργίας του Εθνικού Συστήματος Διαπίστευσης (ΕΣΥΔ) μετά το Ν. 4468/2017 και την ίδρυσή του ως νέο ΝΠΙΔ, σύμφωνα με τα πρότυπα της Ευρωπαϊκής Συνεργασίας για τη Διαπίστευση και αποκατάσταση της ισορροπίας στην αγορά.
- Διασφάλιση της ομαλής λειτουργίας των αυτόνομων λειτουργικών μονάδων του Εθνικού Συστήματος Ποιότητας (ΕΣΥΠ), του Ελληνικού Οργανισμού Τυποποίησης (ΕΛΟΤ) και του Ελληνικού Ινστιτούτου Μετρολογίας (ΕΙΜ).
- Εκσυγχρονισμός και αναβάθμιση υπηρεσιών όπως ΕΛΟΤ, ΕΟΦ, ΕΦΕΤ, κτλ ώστε να υπηρετεί το ρόλο του και να καλύπτει ουσιαστικά τις ανάγκες των επιχειρήσεων.
- Επικαιροποίηση και εναρμόνιση των Εθνικών Τεχνικών Προδιαγραφών (ΕΤΕΠ) με τα ευρωπαϊκά πρότυπα και καλές διεθνείς πρακτικές με έμφαση στις λειτουργικές προδιαγραφές.
- Εντατικοποίηση των ελέγχων συμμόρφωσης των επιχειρήσεων στα πρότυπα, για την ασφάλεια των διακινούμενων προϊόντων στην αγορά, την προώθηση του υγιούς ανταγωνισμού, καθώς και στην πάταξη του φαινομένου των παράνομων ελληνοποιήσεων.
- Δημιουργία πλαισίου στήριξης, ανάδειξης και προβολής των προϊόντων που παράγονται και διακινούνται με πιστοποιημένη διαδικασία εγχώριας καταγωγής και ενίσχυσης σχετικού Σήματος το οποίο θα τα κάνει αναγνωρίσιμα στον καταναλωτή.
- Αναβάθμιση και συμπλήρωση των υφιστάμενων ελληνικών εργαστηρίων δοκιμών και ελέγχων (δημόσιων και ιδιωτικών) για την παροχή υψηλής ποιότητας υπηρεσιών δοκιμών, αναλύσεων, διακριβώσεων και ελέγχων στις ελληνικές επιχειρήσεις και δυνατότητα χρήσης πιστοποιημένων εργαστηρίων Ε.Ε. στις περιπτώσεις που δεν υπάρχει επάρκεια εγχωρίων εργαστηρίων ή αυτά αργούν και με προσαρμογή των διαδικασιών λήψης δειγμάτων και ανάλυσης στις πραγματικές συνθήκες που υπάρχουν.
- Δημιουργία στην Ελλάδα εργαστηρίων για την πιστοποίηση συμμόρφωσης με εθνικές και ευρωπαϊκές οδηγίες (EN15651: S, EN1504-02, ETAG 005: L, επικινδυνότητα φορτίων).
- Εντατικοποίηση των ελέγχων στα Τελωνεία και εντός της ενδοχώρας για τη συμμόρφωση των εισαγόμενων προϊόντων ενδοκοινοτικών ή μη προς τα ισχύοντα πρότυπα ασφάλειας και ποιότητας.
- Τελωνειακοί έλεγχοι επί εισαγόμενων προϊόντων από Τρίτες χώρες για την εφαρμογή των ευρωπαϊκών Κανονισμών REACH, CLP, BPR κλπ. για να μην νοθεύεται ο ανταγωνισμός.
- Εφαρμογή νομοθεσίας ΔΙΕΠΠΥ (ΦΕΚ 2983/2017) χωρίς χρονικές παρεκκλίσεις και συστηματικό έλεγχο. Έκδοση δευτερογενούς νομοθεσίας για προϊόντα ζυθοποιίας.

6. Διακυβέρνηση βιομηχανικής πολιτικής

Η υιοθέτηση Εθνικού στόχου για τη μεταποίηση πρέπει να γίνει με ευρεία συναίνεση στο πλαίσιο μιας μακροχρόνιας στρατηγικής που θα υπηρετείται με συνέχεια και συνέπεια. Η βιομηχανική στρατηγική υποστηρίζεται με:

- Σύσταση Υπουργείου Βιομηχανίας με συγκέντρωση όλων των συναφών αρμοδιοτήτων.
- Συνέχεια και συνέπεια ανεξαρτήτως εκλογικών κύκλων και πολιτικών αλλαγών. Η στρατηγική για την ανάπτυξη της βιομηχανίας και ο σχετικός ποσοτικός στόχος πρέπει να αποτελούν και βασικά δομικά στοιχεία του Εθνικού Αναπτυξιακού Σχεδίου (Growth Strategy) που συζητείται αυτή την περίοδο.
- Κατάλληλες πολιτικές εθνικής και περιφερειακής εμβέλειας αλλά και συμπληρωματικές δράσεις που θα εξειδικεύουν, ποσοτικοποιούν και υποστηρίζουν την πορεία σύγκλισης με τον ευρωπαϊκό μέσο όρο.
- Περιοδική αξιολόγηση της πορείας επίτευξης του στόχου και την αναθεώρηση των μέσων και των πολιτικών που υιοθετούνται.
- Ενεργοποίηση συντονιστικού οργάνου της κυβέρνησης, της «Διυπουργικής Επιτροπής για τη Βιομηχανική Πολιτική» (όπως με την ΠΥΣ 694/14-2-2014) για θέματα κυβερνητικού συντονισμού, με συμμετοχή του ΣΕΒ και των περιφερειακών βιομηχανικών συνδέσμων.

7. Η πρόκληση

Η οριστική και βιώσιμη έξοδο από την κρίση προϋποθέτει ένα νέο παραγωγικό και αναπτυξιακό υπόδειγμα βασισμένο στην ενίσχυση της εγχώριας παραγωγής και μεταποίησης και στην αύξηση της παραγωγής διεθνώς εμπορεύσιμων αγαθών. Η απουσία έως σήμερα συνεκτικής βιομηχανικής πολιτικής έχει οδηγήσει σε αποσπασματικές παρεμβάσεις, οι οποίες δεν έχουν επιφέρει ικανοποιητικά αναπτυξιακά αποτελέσματα. Η αντιστροφή αυτής της κατάστασης πρέπει να αποτελέσει προτεραιότητα με πολιτικές που θα αλλάξουν τα δεδομένα ως προς την υψηλής προστιθέμενης αξίας παραγωγή στη χώρα και κατά προέκταση την ικανότητα της χώρας να εξάγει αυτά τα προϊόντα, με πρώτη προτεραιότητα στις επενδύσεις.

Οικονομικά μεγέθη μελών ΣΕΒ

ΕΝΕΡΓΗΤΙΚΟ
€368 δισ.
67% συνόλου*

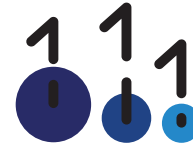
ΙΔΙΑ ΚΕΦΑΛΑΙΑ
€60 δισ.
51% συνόλου*

ΠΩΛΗΣΕΙΣ
€62 δισ.
43% συνόλου*

ΠΡΟ ΦΟΡΩΝ ΚΕΡΔΗ
€2,4 δισ. **
30% συνόλου**

ΕΡΓΑΖΟΜΕΝΟΙ
190.000
11% συνόλου ασφαλισμένων στο ΙΚΑ

ΜΙΣΘΟΙ
€4,8 δισ.
20% συνόλου***

ΑΣΦΑΛΙΣΤΙΚΕΣ ΕΙΣΦΟΡΕΣ
€2,1 δισ.
20% συνόλου***

ΦΟΡΟΣ ΕΠΙ ΚΕΡΔΩΝ
€0,8 δισ.
29% συνόλου****

* ποσοστό επί του συνόλου ICAP

** κέρδη κερδοφόρων ως ποσοστό επί του συνόλου κερδών κερδοφόρων ICAP

*** ποσοστό επί του συνόλου τακτικών αποδοχών/ασφαλιστικών εισφορών ασφαλισμένων στο ΙΚΑ

**** ποσοστό επί του συνόλου εσόδων από φόρο εισοδήματος νομικών προσώπων

Όραμα

Οραματιζόμαστε την Ελλάδα ως τη χώρα, που κάθε πολίτης του κόσμου θα θέλει και θα μπορεί να επισκεφθεί, να ζήσει και να επενδύσει.

Οραματιζόμαστε μια ανοιχτή, κοινωνικά υπεύθυνη και οικονομικά φιλελεύθερη χώρα-μέλος της Ευρωπαϊκής Ένωσης, που προτάσσει την ισχυρή ανάπτυξη ως παράγοντα κοινωνικής συνοχής. Θέλουμε μια Ελλάδα δυναμικό κέντρο της ευρωπαϊκής περιφέρειας, με στέρεους θεσμούς, ελκυστικό κοινωνικό και οικονομικό περιβάλλον, που προάγει τις εξαγωγές, την καινοτόμο επιχειρηματικότητα, την παραγωγή και τις ποιοτικές υπηρεσίες, τη βιώσιμη ανάπτυξη, τη γνώση, τη συνοχή, τις ίσες ευκαιρίες και το κράτος δικαίου.

Αποστολή

Ηγεσία & Γνώση

Ο ΣΕΒ διαδραματίζει ηγετικό ρόλο στον μετασχηματισμό της Ελλάδας σε μια παραγωγική, εξωστρεφή και ανταγωνιστική οικονομία, ως ανεξάρτητος και υπεύθυνος εκπρόσωπος της ιδιωτικής οικονομίας.

Κοινωνικός Εταίρος

Ο ΣΕΒ, ως κοινωνικός εταίρος που πιστεύει στη λειτουργία των θεσμών, προωθεί στα αρμόδια όργανα της Πολιτείας και της Ε.Ε. τις απόψεις και θέσεις της επιχειρηματικής κοινότητας.

Ισχυρός Εκπρόσωπος

Ο ΣΕΒ διαμορφώνει θέσεις, αναλύσεις και προτάσεις πολιτικής για την οικονομία, τη βιομηχανία, την καινοτομία, την απασχόληση, την παιδεία και τις εργασιακές δεξιότητες, τον κοινωνικό διάλογο, τη βιώσιμη ανάπτυξη, την εταιρική υπευθυνότητα.

Φορέας Δικτύωσης

Ο ΣΕΒ δικτυώνει τα μέλη του μεταξύ τους & με τα κέντρα αποφάσεων (εγχώρια και διεθνή), με στόχο τη δημιουργία προστιθέμενης αξίας.

Σύγχρονες Επιχειρήσεις, Σύγχρονη Ελλάδα

ΣΕΒ σύνδεσμος επιχειρήσεων και βιομηχανιών

Ξενοφώντος 5, 105 57 Αθήνα

T: 211 5006 000

F: 210 3222 929

E: info@sev.org.gr

www.sev.org.gr

SEV Hellenic Federation of Enterprises

168, Avenue de Cortenbergh

B-1000 Bruxelles

M: +32 (0) 494 46 95 24

E: sevbrussels@proximus.be

ΑΚΟΛΟΥΘΗΣΤΕ ΜΑΣ
ΣΤΑ ΜΕΣΑ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ
ΔΙΚΤΥΩΣΗΣ

